

Paniyam - Tirada Toddoba

Daanyeel 11 Oo La Muujiyey: Xarriiqyada Nebiyadeed laga bilaabo 1989 ilaa Sharciga Axadda

Jeff Pippenger
2025-03-15

Waxaan ka shaqaynaynaa isu-geynta dhammaan xariiqyada Daanyeel kow iyo tobnaad iyada oo lala xiriirinayo taariikhda qarsoon ee aayadda afartan, taas oo matalaysa 1989 ilaa xeerka Axadda ee Maraykanka. Yeedhitaankeenna innagoo ah ardayda waxsii-sheegidda waa inaan si qumman u kala qaybinno ereyga runta.

Ku dadaal inaad Ilaah isu tusto mid la aqbalay, oo ah shaqaale aan u baahnayn inuu ceeboobo, si qumman u kala qaybinaya ereyga runta. 2 Timoteyos 2:15.

Cutubka kow iyo tobnaad ee Daanyeel waxaa loo qaybin karaa toban sadar oo nebiyadeed. Aayadaha kow ilaa afar waxay ka dhigan yihiin sadar nebiyadeed oo keliya. Aayadaha shan ilaa sagaal waxay ka dhigan yihiin sadar labaad. Aayadda toban waxay ka dhigan tahay sadar saddexaad. Aayadaha kow iyo toban iyo laba iyo toban waxay ka dhigan yihiin sadarka afraad. Sadarka shanaad waa aayadaha saddex iyo toban ilaa shan iyo toban. Sadarka lixaad waa aayadaha lix iyo toban ilaa laba iyo labaat. Sadarka toddobaad waa aayadaha saddex iyo labaat iyo afar iyo labaat. Aayadda afar iyo labaat ilaa aayadda kow iyo soddon waa sadarka siddeedaad. Aayadda kow iyo soddon ilaa afartan waa sadarka sagaal, sadarka tobnaad ee ugu dambeeyana waa aayadaha afartan ilaa shan iyo afartan. Tobankan sadar waa in la isu keenaa sadar dul saaraya sadar.

Yuu buu aqoon bari doonaa? Oo yuu fahamsiin doonaa caqiidada? Kuwa caanaha laga gudhiyey oo naasaha laga qaaday.

Waayo, amarba waa inuu amar ku dul yimaado, amar ku dul amar; sadarba sadar buu ku dul yimaadaa, sadar ku dul sadar; meel yar halkan ah, iyo meel yar halkaas ah:

Waayo, bushimo turunturro leh iyo carrab kale ayuu kula hadli doonaa dadkan. Kuwii uu ku yidhi, Kanu waa nasashada aad ku nasisiin kartaan kuwa daallan; kanuna waa qaboojintii; hase yeeshee iyagu ma ay dhegaysan.

Laakiin eraygii Rabbigu wuxuu iyaga u ahaa amar dusha amar, amar dusha amar; sadar dusha sadar, sadar dusha sadar; wax yar halkan, wax yarna halkaas; inay tagaan, oo gadaal ugu dhacaan, oo la jebiyo, oo dabin loogu dhaco, oo la qabto. Ishacyaah 28:9–13.

Mid kasta oo ka mid ah tobanka sadar ee waxsii sheegidda, dabcan, waa ay isugu xiran yihiin, hase yeeshee sadar kasta gudaheeda waxaa lagu garan karaa mowduuc gaar ah. In kastoo sadar kastaa leeyahay mowduuc aasaasi ah, haddana sadarradu waxay xambaarsan yihiin markaati ka badan mid keliya. Waxaan doonayaa inaan aqoonsado mid kasta oo ka mid ah mowduucyada ku jira tobankaas sadar.

Safka Koowaad

Aniguna sannaddii kowaad ee Daariyus kii reer Maaday ayaan aniguna u istaagay inaan isaga adkeeyo oo xoojiyo. Haddana runta ayaan ku tusi doonaa. Bal eeg, weli saddex boqor baa Faaris ka kici doona; oo kii afraadna aad buu uga taajirsanaan doonaa kulligood; oo xooggiisa xaggiisa iyo maalkiisa daraaddiis ayuu kulligood ka kicin doonaa boqortooyada Giriigga. Oo boqor xoog badan baa kici doona, kaasoo xukun weyn ku talin doona oo sida uu doono yeeli doona. Oo markuu kaco, boqortooyadiisu way burburi doontaa, oo waxay u kala qaybsami doontaa afarta dabaylood ee samada; mana u ahaan doonto farcankiisa, ama sida xukunkii uu ku talin jiray; waayo, boqortooyadiisa waa la rujin doonaa, oo xataa kuwaas mooyaane kuwa kale baa heli doona. Daanyeel 11:1–4.

Sannaddii kowaad ee Daariyus waxay calaamad u tahay dhammaadka toddobaatanka sannadood, sidaas darteedna waxay aqoonsanaysaa wakhti nebiyadeed oo dhammaad ah. Aayadda saddexaad marka la gaadho, Iskandarka Weyni wuxuu dhisaa boqortooyadiisa dunida oo dhan, aayadda afraadna boqortooyadiisa waa in la rujiyo oo loo qaybiyo afarta dabaylood. Isticmaalka Daariyus sidii wakhtiga dhammaadka ee 1989 wuxuu noo saamaxayaa inaan tirino boqorrada lagu matalay aayadda labaad. Marka Jibriil ku yidhaahdo aayadda koowaad, “Oo weliba sannaddii kowaad ee Daariyus,” wuxuu sii ambaqaadayaa wixii uu Daanyeel ku wargeliyey bilowgii aragtida, taas oo ka bilaabatay cutubka tobnaad.

Sannaddii saddexaad ee Kuuros oo ahaa boqorkii Faaris ayaa wax loo muujiyey Daanyeel, oo magiciisa loogu yeedhi jiray Belteshassar; oo waxaasi run bay ahayd, laakiin wakhtigii loo qabtay wuu dheeraa; isaguna wuu gartay waxaasi, wuuna fahmay riyadii. Daanyeel 10:1.

Calaamadda jidka ee matasha “wakhtiga dhammaadka” waxa ku jira laba astaamood. “Wakhtiga dhammaadka” ee xariiqda nebinnimada ee Muuse wuxuu ahaa dhalashadii Haaruun, waxaana saddex sano dabadeed raacay dhalashadii Muuse. Haaruun iyo Muuse waa astaanta laba-geesoodka ah ee “wakhtiga dhammaadka” ee taariikhdooda, waxayna u yihiin nooc dhalashadii Yooxanaa Baabtiisaha iyo tii Ciise lix bilood dabadeed. “Wakhtiga dhammaadka” ee 1798 wuxuu calaamadeeyey qabashadii baadarigii Rooma, kaas oo dabadeed ku dhintay maxaabiisnimo 1799. Laga bilaabo “sannaddii kowaad ee Daariyus kii reer Maaday” ilaa “sannaddii saddexaad ee Kuuros oo ahaa boqorkii Faaris”; Daariyus iyo Kuuros waxay matalaan “wakhtiga dhammaadka” ee 1989, waayo nebiyada oo dhammu waxay ka hadlaan maalmaha ugu dambeeya si ka badan maalmaha ay ku noolaayeen.

Waxyaalahan oo dhammu waxay ugu dhaceen iyaga tusaale ahaan; oo waxaa loo qoray digniinteenna, innaga ay dhammaadka wakhtiyadu nagu yimaadeen. 1 Korintos 10:11.

Daariyos iyo Kuuros waxay matalaan Ronald Reagan iyo George Bush senior sannadkii 1989. Labadooduba waxay ahaayeen madaxweynayaal sannadkaas. Aayadda koowaad ee cutubka kow iyo tobnaad waxay dhigaysaa aragga sannadka saddexaad ee Kuuros, taas oo matali lahayd George Bush senior, kaas oo ka dambeeyey Reagan sida Kuuros uga dambeeyey Daariyos. Aayadda labaad waxay sheegaysaa in saddex boqor ay weli kacayaan, kii afraadna uu ka sii hodansan yahay dhammaantood. “Wakhtiga ugu dambaysta” ee ugu dambeeya ee ku jira cutubka kow iyo tobnaad

wuxuu bilaabmayaa 1989, wuxuuna tilmaamayaa in George Bush senior dabadiis saddex boqor ay weli kacayaan, sidaas darteedna lagu aqoonsanayo saddexdii madaxweyne ee ka dambeeyey Bush senior. Saddexdaas boqor waxay ahaayeen Bill Clinton, George Bush junior, Barak Obama, dabadeedna madaxweynihii ugu hodansanaa, Donald Trump, wuxuu “xooggiisa” iyo “hodantinimadiisa” ku “kicin doonaa kulli wax ka gees ah boqortooyada Giriigga”.

Aayadda saddexaad dabadeed waxay soo bandhigaysaa Iskandar Weyne, sidaas daraaddeedna waxay tusaale u tahay hoggaamiyaha ugu dambeeya ee Qaramada Midoobay oo maalmaha ugu dambeeya la midooba baabasiimada, hase yeeshee, sida baabasiimada oo kale, isaga qudhiisuna wuxuu yimaadaa dhammaadkiisa. Qaramada Midoobay waa boqortooyadii toddobaad ee lagu matalay toban boqor ee Muujintii toddoba iyo tobnaad, waxaana isbahaysiga tobanka boqor ay ku heshiiyaan inay boqortooyadooda toddobaad siiyaan bahalka baabasiimada muddo hal saacad oo astaan ah.

Oo tobankii aad aragtayna waa toban boqor, kuwaas oo aan weli helin boqortooyo; laakiinse waxay awood u helaan sidii boqorro hal saac wada jir ula jira bahalka. Kuwanu isku maan bay yihiin, oo xoogooda iyo taladoodaba bahalka ayay siin doonaan. Kuwanu waxay dagaal la geli doonaan Wanka, oo Wankuna wuu ka adkaan doonaa; waayo, isagu waa Rabbiga sayidyada iyo Boqorka boqorrada; oo kuwa la jiraana waa kuwa loo yeedhay, oo la doortay, oo aaminka ah. Muujintii 17:12–14.

Boqorradaas tobanka ah waxaa matalaya aayadaha saddexaad iyo afraad, sidoo kalena waxaa lagu muujiyey taariikhda koritaankii iyo dhicitaankii Alexander the Great, kaas oo aayadahaas rumoobay qarnigii afraad. Giriiggu waa boqortooyadii saddexaad ee waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, waana astaan masduulaagga, oo ah qaybta saddexaad ee isbahaysiga saddex-geesoodka ah ee masduulaagga, bahalka, iyo nebiga beenta ah. Iskutallaabta dusheedii farriinta “Boqorka Yuhuudda” waxaa lagu qoray Cibraani, Laatiin, iyo Giriig; taas oo matalaysay Yuhuudda, Roomaanka, iyo inta kale ee dadyowga faraha badan ee quruumaha kale ka yimid oo Yerusaaalem joogi lahaa xilligii Kormaridda. Giriigtu waxay matalaan masduulaagga, Roomaanku waxay matalaan bahalka, Yuhuudduna waxay ahaayeen nebiga beenta ah.

Afarta aayadood ee ugu horreeya cutubka kow iyo tobnaad waxay tilmaamayaan dhammaadka awoodda masduulaagga dhulka ee sino la gasha awoodda baabnimada marka waqtiga tijaabada aadanuhu xidhmayo. Aayadaha saddexaad iyo afraad waxay tilmaamayaan kacitaankii ugu dambeeyey iyo dhicitaankii ugu dambeeyey ee muuqaalka ugu dambeeya ee awood masduulaag dhuleed ah. Aayadahani waxay dul saaran yihiin lixda aayadood ee ugu dambeeya kuwaas oo tilmaamaya dhammaadka bahalka sino la gala boqorrada dhulka. Bilowga iyo dhammaadka cutubka kow iyo tobnaad waxay tilmaamayaan taariikhda ay cadaawayaasha Ilaah ku yimaadaan dhammaadkooda iyagoo aan haysan cid u hiilisa. Afarta aayadood ee ugu horreeya oo la waafajiyey lixda aayadood ee ugu dambeeya, sidaasna samaynaya, waxay xanbaarsan yihiin astaanta Tobanka Amar iyadoo ay jirto looxii afarta amar ee ugu horreeya iyo looxii lixda amar ee ugu dambeeya, iyagoo sidoo kalena astaan u ah imtixaan ku xidhan tirada toban.

Afarta aayadood ee ugu horreeya waxay matalaan bilow muujinaya dhammaadka, iyadoo farriinta ku xejinaya in ay ka bilaabato “wakhtiga dhammaadka” sannadkii 1989. Aayaduhu waxay matalaan 1989 ilaa xidhitaanka imtixaanka nimcada aadanaha, sidaas darteedna waxay soo koobayaan farriinta lixda aayadood ee ugu dambaysa, kuwaas oo ah korodhka aqoonta ee la furfuray 1989, kuwaas oo aqoonsanaya dhacdooyinka la xidhiidha xidhitaanka imtixaanka nimcada.

Aayaduhu waxay bixiyaan saldhigga nebiyadeed ee lagu garto in laga bilaabo 1989 ay jiri doonaan wadar ahaan siddeed madaxweyne, iyadoo kii siddeedaad uu ka mid yahay toddobadii madaxweyne ee ka horreeyey, sidaasna marinkaas loogu xidhayo halxidhaalaha ah in kii siddeedaad uu ka mid yahay toddobada, taas oo ah sifo nebiyadeed oo ah runta wakhtigan ee maalmaha ugu dambeeya.

Mawduuca aayadahan laga fahmi karo waa burburka ugu dambeeya ee xoogga masduulaaga oo sinaysi la sameeya dhillada Turos. Dhilladu waxay la sinaysataa boqorrada dunida oo dhan, hase ahaatee sida Faransiiskii hore u noqday curadkii kaniisadda Kaatooligga markii Clovis uu carshigiisii u hibaynayey baabtiisnimada sannadkii 496, sidaas oo kale bahalka dhulka ee Maraykankuna wuxuu sidoo kale noqon doonaa kii ugu horreeyey ee boqorrada ah ee dhillada la sinaysta xeerka Axadda. Sida lixda aayadood ee dhammaadka ahi ay afarta aayadood ee bilowgu u aqoonsadaan oo u adkeeyaan dhammaan saddexda quwadood ee dunida u horseeda Armageddoon, haddana mawduuca afarta aayadood ee ugu horreeya waa xoogga masduulaaga oo ay matalaan Giriigga iyo Iskandarka Weyni.

Reagan wuxuu bilaabay geeddi-socodkii siddeedda madaxweyne ee hadda horseeday kii ugu dambeeyey siddeeddaas madaxweyne. Madaxweynahaa siddeedaad wuxuu taagi doonaa sanamka bahalka, wuxuuna dhaqan gelin doonaa sharci Axad ah gudaha Maraykanka, isagoo isla markaana dhexdhexaadin iyo heshiis samayn ku noqonaya madaxa Qaramada Midoobay, taas oo isla waqtigaas gelaya xidhiidh kaniisad iyo dawlad oo caalami ah, iyadoo lagu gabanayo xallinta dagaallada sii kordhaya ee Islaamka xagjirka ah.

Kala-guurka Maraykanka, kaas oo ah bahalkii dhulka ee Muujintii cutubka saddex iyo tobnaad, isagoo ka soo wareegaya inuu ahaa boqortooyadii lixaad ee wax sii sheegidda Kitaabka una gudbaya madaxa boqortooyada toddobaad ee wax sii sheegidda Kitaabka, isla markaasna dhammaystiraya xiriirka sharci-darrada ah ee uu la leeyahay boqortooyada siddeedaad ee wax sii sheegidda Kitaabka, waxaa lagu muujiyey aayadda koowaad oo tilmaamaysa 1989, iyada oo loo sii marayo madaxweynayaashii horseeday sharciga Axadda ee Maraykanka, dabadeedna isla markiiba waxay aqoonsanaysaa boqorka xoogga badan ee kacaya. Boqorkaas xoogga badan waa Trump oo la wareegaya xukunka Qaramada Midoobay, taas oo uu hadda ku jiro geeddi-socodka uu ku kala dirayo ka hor dalabkiisa.

Sadarka Labaad

Aayadda shanaad ilaa sagaalaad waxay ka dhigan yihiin xuskii ugu horreeyey iyo sawirid tallaabo-tallaabo ah oo ku saabsan dagaalka u dhexeeya boqorrada woqooyi iyo koonfur, kaas oo cutubka oo dhammu u adeegsado asal-sawireedka nebiyadeed ee ugu weyn. Aayadda shanaad

waxay soo bandhigaysaa dulucda qaybta.

Boqorka koonfureedna wuu xoog badnaan doonaa, iyo mid amiirradiisa ka mid ahna; oo isna wuu ka sii xoog badnaan doonaa isaga, oo xukun buu yeelan doonaa; xukunkiisuna wuxuu ahaan doonaa xukun weyn. Daanyeel 11:5.

Ptolemy I Soter iyo Seleucus I Nicator ayaa aayaddan lagu metelay. Labaduba waxay ahaayeen afar meelood meel ka mid ah “Diadochi”-gii (oo macnihiisu yahay dhaxal-sugeyaal) boqortooyadii Alexander. Seleucus waa “boqorka woqooyi” ee ugu horreeya cutubka kow iyo tobnaad, waxaana waafaqsan Roomaankii jaahiliga ahaa, Roomaankii baadariga, iyo Roomada casriga ah—in Seleucus loo aasaasay oo keliya inuu noqdo boqorka waxsii sheegista ee woqooyi ka dib saddex guulood oo waaweyn ama dhacdooyin leexin muhiim ah: dib-u-soo-celintiisii Baabuloon sannadkii 312 BC, Dagaalkii Ipsus sannadkii 301 BC, iyo Dagaalkii Corupedium sannadkii 281 BC. Dhaqdhaqaaqyadani waxay jebiyeen kuwa ugu waaweyn ee kula loollamayay, waxay ballaadihiyeen boqortooyadiisa, waxayna adkeeyeen xukunkiisa gobolka.

Xariiqda labaad waxay ka bilaabataa aqoonsiga boqorrada woqooyi iyo koonfur, iyada oo laga soocayo cid kasta oo kale oo ka mid ah kuwii beddelay (Diadochi) boqortooyadii kala qaybsantay ee Aleksandar. Waxay ku bilaabataa caddaynta in boqorka woqooyi awood loo siiyo oo keliya ka dib saddex qabsasho. Dabadeedna, taariikhda halgankii xukunka ee soo ifbaxay geeridii Aleksandar ka dib, ee aayadaha lix ilaa sagaal, waxay tilmaamaysaa xilli ku dhammaanaya riditaankii boqorka woqooyi oo uu riday boqorka koonfureed. Tani waa markii ugu horraysay ee saddex jeer ee cutubka kow iyo tobnaad uu boqorka koonfureed kaga adkaado boqorka woqooyi. Saddexdan jeer waxay cutubka gudihiiisa ka bixiyaan saddex marag oo gudaha ah, kuwaas oo si cad u adkaynaya astaamaha jidka ee taariikhda horseeda in boqor koonfureed ka adkaado boqor woqooyi.

Boqorka koonfureedna wuu xoog badnaan doonaa, iyo mid ka mid ah amiirradiisa; isna wuu ka sii xoog badnaan doonaa isaga, oo xukun buu yeelan doonaa; xukunkiisuna wuxuu ahaan doonaa xukun weyn. Oo sannadaha dhammaadkooda way is-raaci doonaan; waayo, gabadha boqorka koonfureed waxay u iman doontaa boqorka woqooyi si ay heshiis u samayso; laakiinse iyadu ma sii haysan doonto xoogga gacanta; isna ma taagnaan doono, ama gacantiisu; laakiinse iyada waa la gacangelin doonaa, iyo kuwii keenay, iyo kii dhalay, iyo kii xoogeeyey wakhtiyadaas. Laakiinse laan ka mid ah xididdadeeda ayaa meeshiisa ka soo bixi doona, kaas oo ciidan la iman doona, oo geli doona qalcadda boqorka woqooyi, oo iyaga wax ka qaban doona, oo adkaan doona. Oo weliba Masar buu maxaabiis ahaan ugu kaxaysan doonaa ilaahyadooda, iyo amiirradooda, iyo weelashooda qaaliga ah ee lacagta iyo dahabka ah; isaguna sannado ka badan boqorka woqooyi buu sii jiri doonaa. Sidaas daraaddeed boqorka koonfureed wuxuu geli doonaa boqortooyadiisa, dabadeedna wuxuu ku noqon doonaa dalkiisii. Daanyeel 11:5–9.

Dhammaystirka taariikheed ee aayadahaasi waxay bixisaa qaabka lagu garto dhammaystirka nebinnimada ee kun iyo laba boqol iyo lixdanka sannadood ee xukunka baadariga ee lagu aqoonsaday aayadaha kow iyo soddon ilaa afartan, iyo qaabka nebinnimada ee dhammaystirka aayadda kow iyo toban, taas oo markii ugu horraysay ku dhammaysantay 217 BC Dagaalkii

Raphia. Saddexdaas markhaati waxay aqoonsadaan sifooyinka Dagaalka Yukrayn, halkaas oo Putin, oo ah boqorka koonfureed ee ugu dambeeya, uu ka adkaan doono ciidanka wakiilka ah ee boqorka woqooyi ee baadariga ah.

Mawduuca xariiqa labaad ee taariikhda waxsii sheegista waa sida dhaawicii dhimashada lahaa loogu geystay baabbanimada sannadkii 1798, sida ay u matalaan aayadaha shanaad ilaa sagaalaad iyo dagaalkii Raphia ee aayadda kow iyo tobnaad. Boqorka koonfureed, oo ah Masar, waa awoodda masduulaagga.

Wiilka Aadanow, wejigaaga u jeedi Fircoon oo ah boqorka Masar, oo isaga wax ka sii sheeg, iyo Masar oo dhanba ka sii sheeg. Hadal, oo dheh, Rabbiga Ilaah ahu wuxuu leeyahay sidan: Bal eeg, anigu col baan kugu ahay, Fircoon oo ah boqorka Masar, dawacadii weynayd ee dhex jifta webiyaheeda, tii tidhi, Webigaygu anigaa iska leh, oo anna qudhaydaa isugu sameeyey. Yexesqeel 29:2, 3.

Saddexda tusaale ee boqorka koonfureed kaga adkaanaya boqorka woqooyi ee cutubka kow iyo tobnaad waxay isu biirsadaan si ay u aqoonsadaan dhicitaankii ugu dambeeyay ee boqorka woqooyi ee aayadda afartan iyo shan.

Oo teendhooyinka hoygiisa boqornimo dhex dhigi doonaa labada badood dhexdooda, buurta quduuska ah ee ammaanta leh; hase ahaatee wuxuu iman doonaa dhammaadkiisa, oo ninna caawin maayo isaga. Daniel 11:45.

Waxaa cutubka kow iyo tobnaad ku jira saddex sadar oo muujinaya boqor ka yimid koonfurta oo ka adkaanaya boqor ka yimid woqooyiga, hase yeeshee marka boqorka woqooyigu yimaado dhammaadkiisa iyadoo aanu jirin mid caawiya, arrintu sidaas uma muuqato si cad. Laakiin kitaabka Muujintii wuxuu qeexayaa in ay tahay quwadda masduulaagga tan iyada soo rida, iyada oo hilibkeeda cunta oo dab ku gubta. Markii quwadda masduulaagga laga garto kitaabka Muujintii, waxaynu arki karnaa boqorrada, kuwaas oo sidoo kale ah masduulaagga, isla markaana sidoo kale ah boqorka koonfurta, kuwaas oo aayadda shan iyo afartanka ku soo ridi doona boqorka woqooyiga. Saddex markhaati oo toos ah oo ku jira cutubka, kuwaas oo dhammaantood ka marag kacaya dhammaystirkooda qumman sida lagu matalay isku xidhka kitaabbada Daanyeel iyo Muujintii.

Boqorka casriga ah ee woqooyiga oo ah boqorka baadariga ah wuxuu aayaddi afartan iyo shan ku yimaadaa dhammaadkiisa iyadoo aan cidina u gargaareyn, oo kitaabka Muujintuna wuxuu caddeeyaa sida awoodda baadarigu ku timaaddo dhammaadkeeda gacanta xoogga masduulaagga.

Oo tobanka gees ee aad ku aragtay bahalka korkiisa, kuwaasu waxay necbi doonaan naagta sinooleyd, oo waxay ka dhigi doonaan cidla iyo qaawan, oo waxay cuni doonaan hilibkeeda, dabna way ku gubi doonaan. Waayo, Ilaah ayaa qalbiyadooda geliyey inay doonistiisa fuliyaan, oo ay isku waafaqaan, oo boqortooyadooda siiyaan bahalka, ilaa ay erayada Ilaah ka rumoobayaan. Muujintii 17:16, 17.

Tobanka boqor waxay dab ku gubaan boqorka baadariga ah ee woqooyi, hilibkeedana way cunaan. Boqorrada maalmaha ugu dambeeya waa xoogga masduulaagga.

“Boqorrada iyo taliyayaasha iyo guddoomiyayaashu waxay dushooda saareen summadda kan Masiixa ka gees ah, waxaana lagu matalay masduulaagii u baxay inuu la diriro quduusiinta—kuwa xajiya amarrada Ilaah oo leh rumaysadka Ciise. Cadaawaddooda ay u qabaan dadka Ilaah dhexdeeda, waxay isku muujiyaan inay dembi ku leeyihiin doorashadii Barabbas halkii Masiixa.” Testimonies to Ministers, 38.

Tobanka boqor waa xoogga masduulaagga, kaas oo sidoo kale lagu matalay boqortooyada Giriigga iyo Aleksandar. Boqorradaasu waa boqorrada koonfureed, waayo waxaa lagu matalay Fircoon oo ah boqorkii Masar. Waxay cuni doonaan hilibkeeda, waayo iyaguna waa “eeyaha” nebinnimada ah oo sabuur-qaaduhu ugu yeedho “ururka kuwa sharka leh.”

Waayo, eeyo ayaa i hareereeyey; shirkii kuwa sharka lehna waa i hareereeyey; gacmahayga iyo cagahaygana way muddeen. Lafahayga oo dhanna waan tirin karaa; way i fiiriyaan oo i soo eegaan. Dharkaygana dhexdooda ayay ku qaybsadeen, maradaydana saami bay u rideen. Sabuuradii 22:16–18.

Baabannimadu waa boqorka woqooyi ee aayadda afartan iyo shan, oo baabannimaduna waxaa kaniisadda Tu'aatiira ku metela Yesebeel.

Laakiin waxaan wax yar kaa haystaa, maxaa yeelay waxaad u oggolaatay naagtaas Yesebeel, oo isu taagta nebiyad, inay wax barato oo addoommadayda ku sasabto inay sino sameeyaan oo ay cunaan waxyaalaha sanamyada loo sadqeeyey. Oo waxaan iyada siiyey wakhti ay sinoheeda kaga toobad keento, laakiinse ma ay toobad keenin. Bal eeg, waxaan iyada ku tuuri doonaa sariir, oo kuwa la sinaystaana waxaan ku ridi doonaa dhib weyn, haddaanay ka toobad keenin falimahooda. Muujintii 2:20–22.

Xukunkii Yesebeel waa rumoobaa marka eeyuhu cunaan.

Oo weliba Yeesebeel Rabbigu wuu ka hadlay, isagoo leh, Eeyuhu waxay Yeesebeel ku cuni doonaan derbiga Yesreceel agtiisa. 1 Boqorradii 21:23.

Eeyuhu waa Roomaankii jaahiliga ahaa, oo ah xoogga masduulaagga, waayo Roomaankii jaahiliga ahaa ayaa Masiixa iskutallaabta ku qodbay.

Silicii Masiix ee iskutallaabta dusheeda lagu soo dejiyey waxaa ku rumoobay wax sii sheegiddii. Qarniyo ka hor iskutallaabta lagu qodbin, Badbaadiyuhu wuxuu sii sheegay sida loola dhaqmi doono. Wuxuu yidhi, “Eeyo ayaa i hareereeyey; ururka kuwa sharka leh ayaa i go’doomiyey; gacmahayga iyo cagahaygana way muddeen. Lafahayga oo dhan waan tirin karaa; iyagu way i fiirinayaan oo i eegayaan. Dharkaygii ayay dhexdooda ku qaybsadeen, maradaydiina saami bay u rideen.” Sabuuradii 22:16–18. Wax sii sheegiddii ku saabsanayd dharkiisa waxaa la fuliyey iyada oo aan talo ama faragelin ka iman saaxiibbada ama cadawga Kan la iskutallaabeeyey midna. Askartii iskutallaabta ku qodbay ayaa dharkiisa la siiyey. Masiixu wuxuu maqlay murankii nimanka iyagoo dharka dhexdooda ku qaybsanaya. Koodhkiisuna wuxuu ahaa mid dhan oo aan lahayn tolmo, markaasay yidhaahdeen, “Yaynaan jeexin, laakiin aynu saami u ridno, oo bal aynu aragno kii uu noqon doono.” The Desire of Ages, 746.

Boqorrada tobanka ah, kuwaas oo ah eeyaha, kuwaas oo ah ururka kuwa sharka leh, kuwaas oo ah Giriigga iyo Masar, iyaguna waxay dhilladii ku gubi doonaan dab.

Oo gabadhii wadaad kasta, hadday isu nijaasayso sino ay ku kacdo, aabbaheed ayay nijaasaynaysaa; dab baa lagu gubi doonaa. Laawiyiintii 21:9.

Boqorrada tobanka ahi waxay ku gubaan dab dhilladii, waayo waxay sheegataa inay tahay wadaadad, laakiinse waa dhillo.

Oo waxay ahaan doontaa maalintaas in Turos la illoobi doono toddobaatan sannadood, sida wakhtigii boqor keliya; oo dhammaadka toddobaatan sannadood dabadeedna Turos waxay u gabyi doontaa sida dhillo. Kataarad qaado, magaalada ku wareeg, taada dhillayda ah ee la illoobay; laxan macaan tumi, heeso badan ku hees, si lagu soo xusuusto. Oo waxay ahaan doontaa in dhammaadka toddobaatan sannadood dabadeed Rabbigu soo booqan doono Turos, oo iyaduna musharkeedii bay ku noqon doontaa, oo waxay la sinnaysan doontaa boqortooyooyinka dunida oo dhan ee dhulka dushiisa jooga. Ishacyaah 23:15–17.

Aayadaha shan ilaa sagaal, iyo aayadaha kow iyo soddon ilaa afartan, waxaan ka helaynaa marag ka hadlaya in baabannimadu ay ku iman doonto dhammaadkeeda gacanta xoogga masduulaagga. Mabda'ani sidoo kale hadda wuu ka rumoobayaa Dagaalka Yukrayn. Saddexdan marag waxay ina ogeysiinayaan in marka boqorka woqooyi uu dhammaadkiisa ku yimaado isaga oo aan cidina u gargaareyn aayadda afartan iyo shan, masduulaaggu uu cuni doono hilibkeeda oo uu dab ku gubi doono. Afka saddex marag, sababta ku dhalin doonta masduulaagga falkaas waxaa ku jiri doona axdi la jebiyey.

Aayadaha shanaad ilaa sagaalaad, Dagaalkii labaad ee Suuriya wuxuu ku dhammaaday heshiis nabadeed sannadkii 253 BC. Dagaalku wuxuu bilaabmay sannadkii 260 BC, toddoba sannadood ka dib markii uu billowday Dagaalkii labaad ee Suuriya, waxaa la gaaray heshiis nabadeed markii boqorkii koonfureed uu boqorka woqooyi siiyey gabadh si uu u guursado gabadha boqorka koonfureed oo nabadna loogu keeno isbahaysiga guurka. Toddoba sannadood ka dib guurka, sannadkii 246 BC, boqorkii woqooyi wuxuu dhinac dhigay aroosaddii koonfureed, wuxuuna soo celiyey xaaskiisii hore oo uu dhinac dhigay markii uu guursaday amiiraddii Masar. Sababtii ku dhalisay boqorka koonfureed inuu ku duulo boqortooyada woqooyi oo uu qabto boqorka woqooyi waxay ahayd heshiis la jebiyey.

Heshiiskii la jebiyey wuxuu astaan u ahaa Heshiiskii Tolentino ee la jebiyey sannadkii 1797, kaas oo siiyey Napoleon dhiirrigelintii uu ku qafaashay baadariga sannadkii 1798, sidii uu Ptolemy ugu sameeyey Seleucus sannadkii 246 BC. Markii Ptolemy III uu Masar ku soo noqday ka dib guushii uu ka gaaray boqortooyadii waqooyi ee Seleucid ee Seleucus II, wuxuu Masar dib ugu soo celiyey khasnado aad u badan, sidaas darteedna reer Masar waxay Ptolemy III siiyeen magaca “Euergetes” (macnihiisu yahay Samafale), waayo wuxuu dib u soo celiyey “ilaahyadoodii la qafaashay” sannado badan ka dib.

Laakiin laan ka soo baxda xididdadeeda ayaa mid istaagi doona meeshiisii, kaas oo la iman doona ciidan, oo geli doona qalcadda boqorka woqooyi, oo iyaga ka hor iman doona, oo guulaysan doona. Oo weliba maxaabiis ahaan ayuu Masar ugu kaxayn doonaa ilaahyadooda,

amiirradooda, iyo weelashooda qaaliga ah ee lacagta iyo dahabka ah; isaguna sanado ka badan boqorka woqooyi ayuu sii jiri doonaa. Daanyeel 11:7, 8.

Markii Napoleon uu baadarigii maxbuus ahaan u kaxaystay sannadkii 1798, wuxuu dhacay khasnadihii Vatican-ka oo wuxuu dib ugu soo qaaday Faransiiska, sida uu tusaale ahaan u ahaa Ptolemy III, kaas oo qaatay khasnado, isla markaana Seleucus II dib ugu kaxaystay Masar, halkaas oo Seleucus II ku dhintay isagoo faras ka dhacay. Tani waxay tusaale u ahayd Napoleon ka qaadista baadaranimada bahalkii sannadkii 1798, iyo dhimashadii baadariga sannadkii 1799. Baadaranimada ku xusan Muujintii toddoba iyo tobnaad waa naagta fuushan bahalka, guuldarradii Seleucus, maxaabiisnimadiisii iyo dhimashadiisii xigtay ee uu ku dhintay isagoo faras ka dhacayna waxay tusaale u yihiin Napoleon ka qaadista awooddii madaniga ahayd ee baadaranimada (taas oo lagu metelay bahal ahaan Muujintii toddoba iyo tobnaad).

Markaasuu ruuxa igu qaaday cidlada; oo waxaan arkay naag ku fadhida bahal guduudan, oo ay ka buuxaan magacyo cay ah, lehna toddoba madax iyo toban gees. ... Markaasaa malaa'igtii igu tidhi, Maxaad u yaabtay? Waxaan kuu sheegi doonaa qarsoodiga naagta iyo kan bahalka iyada sita, kaas oo leh toddoba madax iyo toban gees. ... Naagtii aad aragtayna waa magaaladaas weyn oo xukunta boqorrada dhulka. Muujintii 17:3, 7, 18.

Aayadaha shanaad ilaa sagaalaad waxay soo bandhigayaan dagaalka u dhexeeya boqorka woqooyi iyo boqorka koonfureed ee ku jira cutubka kow iyo tobnaad. Aayadda shanaad waxay siisaa saldhigga Rooma sidii boqorka woqooyi, waayo waxay caddeyneysaa in boqorka woqooyi uu qabsan doono saddex meelood oo juqraafiyeed ka hor intuuusan si buuxda u talin. Aayaduhuna waxay bixiyaan qaab-dhismeedka waxsii sheegidda oo soo bandhigaya waqti uu boqorka woqooyi talinayo, balse uu dhammaadkiisa imanayo. Tani waa isla saldhigga iyo ballanqaadka cutubka kow iyo tobnaad. Dulucda xariiqdu waa dhaawaca dilaaga ah ee boqorka baadariga ah ee woqooyi, ama sida aayadda shan iyo afartan ay leedahay, “wuxuu imanayaa dhammaadkiisa, mana jiro cid caawisa.” Runtaanu waa runta wakhtigan ee maalmaha ugu dambeeya.

Waxaannu ku sii wadi doonaa maqaalka xiga.